

חידושי הר"ד [א] כך שנו הבנים העובר בו. ברכות (לד, א) אמר רבי יוסי בר חינאי: רב הונא אמר: אם טעה בר. זה שטעם לטעם הבטל (ג"ל) ובידולו (שם) טסחא אחרינא עיין גס: ומהיכן למדו. שאלו מתחיל מר"ש, חלל ממקום שטעה ופסק הר"ש: ומה נתן לו רבי יהודה ורבי נחמיה בר. ברכות רבה פרשה ח"א (ס"ט) ו' עיין גס: עמוד יצחק לברך בו. ברכות רבה סוף פרשת וחי (ק, יג) ושם טוב ממזר ח'.

חידושי הר"ש [א] רב הונא אמר אם טעה ברכות עשרה ברכות אמצעות. כן לר"י לומר: כי כן הוא מספרים עם ברכות הפיקוקוס: חזר לתחלת מודים. רנה לומר לתחלת עבודה, ורדה חלל מילתא ה"ל, עיין מגילת כהונה.

(א) ביצד הוא צריך לעשות. פירוש אם עבר לפני התיבה וטעה בתחלת ברכה, ואחר כך נתיישב דעתו וידע שגזר לתפלתו, כולד הוא לר"י לעשות. והיציב על זה כך שנו חכמים בר והוא משנה בברכות, ומסיים למדונו רבותינו והוא בירושלמי על המשנה הזאת אמר רבי יוסי בר חינאי ב"ו, ואחר כך אמר דבר אחר העובר לפני התיבה וטעה ולנה לומר כן טעה בלמנע הברכה כ"ו, ומנין הוא מתחיל כלומר מהיכן הוא מתחיל, שאפשר שרשאי להתחיל מלמנע הברכה, ואמר שיתחיל מתחלת הברכה שטעה, ועיין בג"ל ברכות דף ל"ד ע"א: בתחלת מגן. וזהו רש"י התפלה: רב הונא אמר אם טעה באחד מברכות אמצעות. כך לר"י לומר. או לר"י לומר אם טעה בברכות אמצעות: להאל הקדוש. רנה לומר לטוס של חלל הקדוש, וזהו חסה חזק רש"י ברכות האמצעות: חזר לתחלת מודים. רנה לומר ברכה שלפני מודים הוא רנה, ואולי לר"י לומר לתחלת עבודה: דבר אחר העובר בו. עיין פירוש למטלה, ודבר אחר חזק חזק פירוש פירוש אחר, חלל פירוש עוד דבר אחד אמרו. ואפשר שיתבאר דבר אחר מיותר, וזה מיידי חס טעה בברכות קריאת שטע: ומחזיקן למדו. שאלו מתחיל מר"ש חלל ממקום שפסק הר"ש: ומה נתן לו. ברכות רבה פרשה ט"א (ס"ט) עיין גס: בבורה. לטען טעוה: ברכה נתן לו. ועיין מה שכתבתי בברכות רבה פרשה ס"א (ס"ט) ו' עיין גס: שפסק אבא משם אני מתחיל. עיין בזר הקודש ברכות רבה פרשה ק' בברכות: מנין ממה שקרינו בענין וזאת הברכה ובמה חתם משה אשריך ישראל ואף דוד כשבא לומר תפלה ממקום שפסק משה משם התחיל אשרי האיש. כך לר"י לומר יוסף חזק, וכן הוא בברכות רבה סוף פרשה ק' ובזר ט"ז:

סדר וזאת הברכה פרשה יא

א ה'לכה, אדם מושראל שעבר לפני התיבה וטעה ביצד הוא צריך לעשות, כך שנו חכמים: העובר לפני התיבה וטעה יעבור אחר תחתינו (ברכות ה, ג), לימדונו רבותינו, אמר רבי יוסי בר חינאי: טעה בג' ברכות הראשונות חזר בתחלת מגן, רב הונא אמר: אם טעה בג' ברכות אמצעות חזר להאל הקדוש, רב אמר: אם טעה בשלש אחרונות חזר לתחלת מודים, דבר אחר: העובר לפני התיבה וטעה יעבור אחר תחתינו, ומנין הוא מתחיל מתחלת הברכה שטעה (ברכות שם) ומחזיקן למדו, מאבות העולם, למה שלא היה אחד מתחיל אלא ממקום שפסק חבירו, ביצד, אברקה בירך את יצחק, מנין, דכתבי (בראשית כה, כ) "ויתן אברקה את כל אשר לו ליצחק", ומה נתן לו, רבי יהודה ורבי נחמיה, רבי יהודה אמר: בכורה נתן לו, בענין שגאמר (שם שם לג) "וימבר את בכרתו ליצחק", רבי נחמיה אמר: ברכה נתן לו, בענין שגאמר (שם שם כו, כח) "ויתן לך האלהים", אעמד יצחק לברך את יעקב, אמר: ממקום שפסק אבא משם אני מתחיל ב"יתן", מנין, שגאמר "ויתן לך האלהים", ובמה חתם יצחק, בקריאה, שגאמר (שם כח, א) "ויקרא יצחק אל יעקב ויברך אותו", יעמד יעקב לברך את השבטים, אמר: איני פותח אלא בקריאה, שגאמר (שם מט, א) "ויקרא יעקב אל בניו", ובמה חתם, ב"זאת", שגאמר (שם שם כח) "וזאת אשר דבר להם אביהם", עמד משה לברך את ישראל, אמר: איני פותח אלא ב"זאת", מנין, ממה שקרינו בענין [לג א] "וזאת הברכה":

(א) בתחלת מגן. קורא לברכה ראשונה מגן, על שחוקמת מגן אברהם: לתחלת מודים. על שגלג ברכות אחרונות דומה למי שכבר קיבל פרס מרבו, ומודה והולך לו, קורא אותם על שם מודים, ותחלת מודים היינו מודים. חלל שלג ברכות אחרונות, היינו רנה, ועיין מתנת כהונה. ועיין פלוגתא זו ברכות דף ל"ד א', ושם איתא רב הונא ורב חסד: מתחלת ברכה. שאל טעה בשלג ברכות אמצעות, כמו בברכת השנים חזר לתחלת ברכת השנים, ולא לחלה חזן וכן כולל: ממקום שפסק חבירו. מדרש תהלים ריש ממזר ח' בברכה נתן לו. במדבר רבה פרשה ד' ריש סומן ח'. ואף על פי שהיה שמטלל בכור לאברהם, עם כל זה נתן הבכורה לנן שרה הגבירה, ואף על פי שהבכורה תלו בלידה, ואף יכולים ליתן הבכורה לזה הביא רחמי ממה שכבוד וימכור את בכורתו ליעקב, וכמו שיכולים למכור כך יכולים ליתן: ויתן לך אלהים. דורש גזירה שוה, מהו ויתן האמור שם ברכה, חף ויתן האמור כלן ברכה, ולדברי רבי נחמיה דורש שמתחיל ממקום שפסק: ובמה חתם יצחק, הברכה שיהי שברכו קודם לאתו לבית לבן, כסוד שם ויקרא יצחק, והנה בתיבת ויקרא חזן בו רמו ברכה, ויפסן שוון המדרש למה שלמרו בראשית רבה ריש פרשה ל"ח, ויקרא יעקב אל בניו, שפירושו ויקרא יעקב לאל להיות עם בניו, וכן כלן ויקרא יצחק אל יעקב, שקרא לאל להיות עם יעקב. ועיין על זה בראשית רבה פרשה ק' סומן י"ג: אלא בזאת. ותיבת זאת כולל כל טובות של ישראל, כמו שלמרו ויקרא רבה פרשה כ"א סומן ז', ספרי כלן:

אם למקרא
ויתן אברקה את כל אשר לו ליצחק: (בראשית כהג)
ויתן לך האלהים מטל השמים ומשמנו הארץ ורב דגן ומירוש: (שם כ"ח)
ויקרא יעקב אל יעקב ויברך אותו וישמעאל יושב את ימיו ויברך את יעקב: (שם כ"ח)
ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האשפה ואברקה לכם את אשר יקרא אתכם בארצות הנתיבים: (שם כ"ח)
כל אלה שנים עשר וזאת אשר דבר להם אביהם ויברך אותם איש אשר בברכתו: (שם שם כח)

שינוי נוסחאות
(א) רב הונא אמר: אב טעה בני ברכות אמצעות. מ"כ הגיה: <ב"ב ברכות אמצעות>. ואף רש"י הגיה כעין זה (אלא שהוא כתב <ב"ב> ולא ידע <ב"ב>). ולא ידע שכבר הקדימו המ"כ, שביטוי היו מרפסים בכל המדרשים פירוש מ"כ מקוצר, שבו השמיטו את כל ההגהות שלו:

מתנות כהונה
ס"א: לתחלת מודים. רנה לומר ברכה שלפני מודים, והוא רנה, ואולי שלר"י להיות לתחלת עבודה: וימכור בו. ומכירה ותיבה דבר אחד הוא, כמה דלח אמר (שופטים ד, ז) וימכרם (וכו') ביד (וכו') סיסרה. או דייק מדסמן ליה (בראשית כה, לד) ויעקב נתן וגו':

אשר הנחלים

[א] חזר להאל הקדוש. לפי שהברכות האמצעות נחשבות כאחת: אלא ממקום שפסק חבירו. ענין כי כל אחד ביקש הוספת השפעה, וכמו שאמרו (בראשית רבה יט, ז) בא אברהם הוריד השכינה לרקיע השמימי, בא יצחק והורידה לרקיע החמישי, ואם כן כל אחד הוסיף הורקת השפע יותר, וזהו שכל אחד התחיל במה שביים חבירו, אחר שאחד עזר בשלימותו, הוסיף השני כח בהשפעה: בכורה בו ברכה. ענין הבכורה הוא ענין גדול, וירושתי ארץ ישראל תלו בה, אשר לכן סיבב יעקב לקחת הבכורה, מפני ירושת ארץ ישראל, ששמה משכן השכינה והשראת הנבואה, והברכה הוא

ברכה אלקית נעלה מדרך הטבע, רק ההשגחה הפרטית, משם התחיל יצחק לברכם שיתוסיף יותר הברכה האלהית: ובמה חתם בקריאה. לכאורה בענין הקריאה אינו במשמע שום ברכה. והנראה שקרא אותו להעניק מחשבתו בה ולדיבק בברכתו, שעל ידי זה יתוסיף עליו יותר ברכה, כפי הכנתו יותר, ולכן יעקב קרא לבניו שיהיו בשעת ברכתו, וישמענו ויתנו לב אליו: חתם בזאת. מלת זאת מורה על דבר הידוע, כאילו רמו באכצע וזאת היא הברכה, וכאילו מסיימת נודעת, כאילו היא בפועל וכדבר קבוע, ובה התחיל משה והוסיף גם עליו, ודי בזה ריש מילין להבהיר:

(2)

מאי אולמא דתורה נגד השבועה. אך יש לומר
 דכפרה היא לשון קינח והסרה כברש"י
 (בראשית ל"ב כא). וע"ז היתה שבועה שלא
 יסיר את העוונות להשליכם במצולות ים,
 אבל לא היתה שבועה שלא יגביה את בני
 עלי על ידי התורה. וע"כ בד"ת מתכפרין,
 וממילא כאשר האיש נעשה מוגבה ואין
 העוונות יכולין להיות להם נגיעה בו, ממילא
 פסקה לחיותיהו. כי ידוע שכל חיות העוונות,
 היינו מלאכי משחית שנבראו מהעוונות, היא
 מהאדם עצמו שמוצצין את לשד חיותו,
 וכאשר האדם מוגבה ממלאכי המשחית
 פסקה חיותם :

וזוהו שבספרי אין עריפה אלא הריגה כמ"ש
 וערפו שם את העגלה, והיינו כי עריפת
 העגלה היא שקוצץ בקופיץ מאחוריו, והיא
 פסיקת החיים שהגוף מושך חיים מהראש
 ע"י חוט השדרה שהולך מהראש וכשפוסקין
 המפרקת עם חוט זה פסקה לחיותה, ואיננו
 כענין שחיטת טימנים, וכלשון הש"ס חולין
 (כ'): וכי מתה עומד ומולק עי"ש וכה"ג
 היא הריגה שע"י התורה היינו שהעוונות
 פסקו לחיותיהו :

ולפי האמור יובן אשר אפי' אותן העוונות
 שבקצת מקומות בזה"ק שאין מועילה
 בהם תשובה פשוטה, מתקנין ע"י ד"ת,
 ועליהם מסיים הספרי שד"ת מכפרין על
 שפ"ד, ודו"ק. וכבר דברנו בזה :

העליונים והתחתונים ותאונו דבריו, שהוא
 כמשל הרוצה ומתכוין לעמוד על עיקר כוונת
 המאמר הוא שותק ומטה אוננו לשמוע כל
 הגה לעמוד מתוכו על עומק הכוונה, וזהו מדה
 במדה :

יערוף כמטר לקחי. בספרי אין עריפה אלא
 הריגה כמ"ש וערפו שם את העגלה.
 נראה לפרש דהנה מה שהתורה נקראת לקח
 הגיד כ"ק אבי אדמו"ר זצלה"ה משום
 שמביאה תועלת לאדם כמסת שהוא לוקח
 את ד"ת, אם ברגש הנפש ופנימיות הלב
 נכנסת ג"כ לפנימיותו ודברי תורה נבלעין
 בדמו, עכ"ד :

ונראה עוד לומר שד"ת מגביהין את האדם.
 כי לקיחה היא לשון הגבהה כמ"ש
 ולקחתם לכם ביום הראשון ובלשון הש"ס
 (סוכה מ"ב). מדאגבהי'. וע"כ הא דדברי תורה
 מכפרין היינו שמגביהין את האדם ממקומו
 ומעלין אותו למקום גבוה מקום שאין
 העבירות יכולין להגיע שם, והוא כענין
 מ"ש הרמב"ם (פ"ב מה' תשובה) בטעם שינוי
 השם כאילו אינו אותו האיש שעשה אותן
 המעשים, ועוד יותר מזה, כמובן :

ובזה יובן מאמר הש"ס ר"ה (י"ח). אם יתכפר
 עון בית עלי בזבח ומנחה בזבח ומנחה
 אינו מתכפר משום שהוא גו"ד שיש עמו שבועה
 אבל מתכפר הוא בתורה. ולכאורה אינו מובן

פרשת וזאת הברכה

שנת תרע"ב

במד"ר אברהם בירך את יצחק מנין דכתיב
 ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק
 מה נתן לו וכו' ר' גחמי' אמר ברכה נתן
 לו כענין שנאמר ויתן לך האלקים, עמד
 יצחק לברך את יעקב אמר במקום שפסק
 אבא משם אני מתחיל אבא הפסיק ביתן
 אף אני מתחיל ביתן, מנין ממה שנאמר ויתן
 לך וגו', ובמה חתם יצחק בקריאה שנאמר
 ויקרא יצחק וגו', עמד יעקב לברך את
 השבטים אמר איני פותח אלא בקריאה

שנאמר ויקרא יעקב וגו' ובמה חתם בזוא
 שנאמר וזאת אשר דיבר להם אביהם, עמ'
 משה לברך את ישראל אמר איני פוח
 אלא בזאת מנין ממה שקרינו בענין וזא
 הברכה. ובבראשית רבה (ס"פ ויחי) מסיי'
 בה ובמה חתם משה אשריך ישראל, ואף דו'
 כשבא לומר תהלה ממקום שפסק משה משב
 התחיל שנאמר אשרי האיש אשר לא
 הלך וגו' :

ביאור הדברים נראה דכל אחד פתח שער
 לשני והשני עלה בשער ההוא והעמיק

רמד שם וזאת הברכה משמואל

עד שפתח שער לשלישי, וכן כולם. והיינו דהנה לשון מתנה היא דבר שאין לו שייכות למקבל שאם היתה לו שייכות הי' שלו מאליו ולא הי' נצרך לקבלה במתנה. וזה שחידש אברהם שנתן הברכות ליצחק בלשון יתן, היינו שאף שלא יגיעו לו הברכות מצד הדין נמי יהיו הברכות בתורת מתנה. בא יצחק וחידש עוד יותר שלקבל בתורת מתנה באם איננו כלי לקבל בלתי אפשר שיתקיימו אצלו הברכות. הא למה זה דומה לכלי מנוקב שאפי' אתה נותן בו כל המשקין שבעולם לא ישאר בו כלום, ע"כ חתם בקריאה היינו שקרא את המתברך אליו והגביהו עד שיהא ראוי לקבל, וכבר אמרנו במק"א בשם כ"ק אבי אדומ"ר זצלה"ה פירוש ויקרא היינו שקרא אותו לבוא הלום שהגביה אותו לקראת הקורא. בא יעקב וחידש עוד יותר שגם זה עוד איננו התכלית, שאף שהוא ראוי לקבל בשעת הברכה עוד איננו מספיק, כיון שאח"כ יכול להשתנות הדבר. וכמ"ש הרבי הקדוש ר"ב מפרשיסחא זצלה"ה ובאו עליך כל הברכות האלה והשיגוך, כי ברכה באה מחמת שהי' לו לב נשבר, וכאשר באה הברכה יכול להשיג מעט התנשאות ואיננו עוד שפל בעיניו כמו בראשונה, ועי"ז מאבד את מה שנתנו לו, ע"כ אמר והשיגוך ששיגו אותך כמו שהיית מקודם בלב נשבר. וזה עצמו עצת יעקב שסיים בוואת, כי ידוע שזאת היא מדת דוד המלך ע"ה שהי' שפל בעיני עצמו כמ"ש (ש"ב ו' כ"ב) ונקלותי עוד מזאת, ועי"ז הברכות האלו קיימין לעד כי דברי תורה נצחיים המה, כי מרע"ה נתן אותו הכח לישראל שאף בהשיגם כל הברכות וכל הטובות שבעולם ישארו נדכאים ושפלים בעיני עצמם, כמ"ש (דברים ז' ז') כי אתם המעט מכל העמים ודרשו ז"ל (חולין פ"ט). שאתם ממעטים עצמכם לפני, ובא דוד והסיף לומר באשרי, והיינו כי ידוע שמדת אשרי היא בכתר כידוע בתקה"ז, והוא העלה את ישראל לרום המעלות למדריגת אין שכל המגיע שמה אי אפשר לו להשיג שום השתנות, וע"כ ישראל ישארו לעולם תמיד

כאפט ואין בעיני עצמם נגד הקב"ה, וזה עצמו הוא העיקר לברכות, והבן:

ברש"י לפני מותו סמוך למיתתו שאם לא עכשיו אימתי, ונראה שלולא מצד הדוחק שאם לא עכשיו אימתי הי' בדעתו עוד להמתין, ובודאי הטעם כי הברכות הן לפי ערך המקבל שאם הוא כלי המקבל עוד יותר, תגדל גם הברכה עוד יותר, וישראל שבאותה עת היו מתעלים והולכים כמ"ש ולא נתן לכם ה' לב לדעת עד היום הזה ועיין פירש"י שם שמשמע עד ולא עד בכלל, וזקני תלמידי חכמים דעתן מתישבת עליהם, על כן לולא שהשעה דוחקתו הי' רצונו להמתין עוד שיתעלו עוד יותר, והיו הברכות גבוהין עוד יותר:

ונראה שהברכות האלו הן נצחיות, כי הן תורת הש"י, וכמו שהתורה נצחית כן הן הברכות, ועד היום הרי הוא כאילו משה עומד ומברך היום וכל אחד לפי מה שהוא כלי לקבל הברכות עדיין הוא מקבל:

ולפי האמור יש ליתן טעם שמתכוין לגמור את התורה בשמ"ע ולא קודם ר"ה או קודם פסח, משום דאחר ר"ה יוה"כ וסוכות זוכין בשמ"ע להיות כלי מוכשר ביותר כדי לקבל ברכות משרע"ה ביתר שאת:

מה שהאריך משרע"ה בברכת לוי ויוסף יותר מברכת כל השבטים, שלוי הוא תורה ועבודה, ויוסף צדיק יסוד עולם מדרתו שמירת הברית, ובאלו תלוי הכל, וזה בלי זה נמי אי אפשר, כי בלתי שמירת הברית תורתו במה נחשבת היא, ובלתי תורה ועבודה אי אפשר להיות שומר הברית כמו (סנהדרין ל"ז), שאמר ההוא צדוקי אפשר אש בנעורת ואינה מהבהבת, והיינו שלפי הטבע אי אפשר להיות שומר הברית, רק בכח התורה והעבודה שמגביהין את האדם למעלה מן הטבע, ועי"ז באין השפעות ישראל נמי למעלה מן הטבע, כי מדרתו של יוסף הוא המשפיע, וזה שמרמו ומראש הררי קדם, שהררי יוסף נבראו קודם הררי כל א"י כמ"ש

בספר אך ז דרך תורה מביא וימו שכן שנא סודו ס"ד ובחי אם